

**НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ
ЗА МЛАДЕЖТА
2010 – 2020 г.**

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ВЪВЕДЕНИЕ	3
1. Многосекторна политика за младите хора	3
2. Институционална рамка	3
3. Публични консултации	4
4. Европейска рамка на политиката за младите хора	4
5. Национални измерения	6
II. АНАЛИЗ НА ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД МЛАДЕЖКАТА ПОЛИТИКА	8
1. Демографска перспектива	8
2. Формално и неформално учене	10
3. Младежка заетост	10
4. Икономическа активност и предприемачество	12
5. Достъп до информация и услуги	14
6. Гражданска активност	14
7. Младежко доброволчество	15
8. Здравословен начин на живот	16
9. Младите семейства	17
10. Социалното включване на младите хора	18
11. Младежката престъпност	18
12. Младите хора в малките населени места и селските райони	19
13. Управление на младежката политика	19
III. ВИЗИЯ	20
IV. СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ	21
1. Насърчаване на икономическата активност и кариерното развитие на младите хора	21
2. Подобряване на достъпа до информация и качествени услуги	24
3. Насърчаване на здравословния начин на живот	27
4. Превенция на социалното изключване на млади хора в неравностойно положение	28
5. Развитие на младежко доброволчество	29
6. Повишаване на гражданската активност	31
7. Развитие на младите хора в малките населени места и селските райони	32
8. Развитие на межкултурния и международен диалог	33
9. Повишаване на ролята на младите хора в превенцията на престъпността	34

V.ИЗПЪЛНЕНИЕ И МОНИТОРИНГ	36
1.Принципи на изпълнение на стратегията.....	36
2.Модерна институционална среда за изпълнение на стратегията	36
2.1.Ролята на Народното събрание	36
2.2.Ролята на Министерския съвет	37
2.3.Ролята на Министерството на образованието, младежта и науката	37
2.4.Ролята на Националния център "Европейски младежки програми и инициативи"	37
2.5.Многосекторен подход в политиките за развитие на младежта.....	37
2.6.Ролята на областния управител.....	38
2.7.Ролята на общините.....	38
2.8.Ролята на младежките организации	38
2.9.Младежко представителство	39
3.Ресурсно осигуряване на изпълнението на стратегията	39
3.1.Роля на младежката работа в България.....	39
3.2.Финансиране на младежки дейности	40
3.3.Национална информационна система за младежта	40

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Грижата за младите хора е най-важната национална кауза, за да осигурим Европейско развитие на България.

Създаването на благоприятни условия за училищно и университетско образование, неформално обучение, за професионално, социално и личностно реализиране на младите хора, за участието им в обществения и икономически живот, за приобщаването им към управлението на местно, областно и национално ниво, както и за връщане в България на обучаващите се в чужбина, ще допринесе за подобряване на демографската ситуация и е значим фактор не само за преодоляване на кризата, но и за повишаване качеството на живот, както и за постигане на целите на Европейския съюз.

В открит и откровен диалог с младите хора държавата трябва да положи грижи за развитието на компетентни и предприемчиви младежи и да ги насочи към активен обществен живот.

1. МНОГОСЕКТОРНА ПОЛИТИКА ЗА МЛАДИТЕ ХОРА

Широкият обхват на проблемите, които засягат младите хора, налага прилагането на многосекторен подход в политиката за младежта. В тази връзка тя не може да отбележи напредък без успешното сътрудничество с други сектори, като образованието, трудовата заетост, равнопоставеността на половете, здравеопазването, конкурентоспособността и др.

Многосекторният подход следва да бъде развиван на национално, регионално, областно и общинско ниво чрез включване на целенасочени дейности в подкрепа на развитието на младите хора в секторните политики и осигуряване на възможности за конструктивен диалог с тях при формулирането, изпълнението и оценката на младежката политика.

2. ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

На 27 юли 2009 г. в отговор на Програмната декларация на Правителството на Европейското развитие на България 41-то Народно събрание създаде Министерство на образованието, младежта и науката, отчитайки значимостта на младежката политика и необходимостта от интегриран подход при нейното реализиране. На 5 ноември 2009 г. Министерският съвет прие Програмата на Правителството на Европейското развитие на България 2009-2013 г., която определя политиката за младите хора като значим фактор за развитието на обществото и човешкия капитал.

Тези стратегически действия представляват логично и необходимо продължение на динамичното развитие на обществените и институционални нагласи, политики и приоритети по отношение на младежкия сектор в страната. Резултат от тях са и стартиралите различни инициативи, свързани с формулирането на цялостна, дългосрочна и устойчива визия за развитие на младите хора в България.

3. ПУБЛИЧНИ КОНСУЛТАЦИИ

Организиран са публични консултации с участието на над 900 млади хора, представители на младежки организации, общини, държавни и областни администрации. По време на тези консултации са обсъдени и дефинирани целевите групи, стратегическите цели, приоритети и задачи на националната стратегия. От страна на участниците са направени над 250 писмени предложения.

В периода септември 2009 г. – януари 2010 г. Министерството на образованието, младежта и науката организира анкетно проучване по проекта на Националната стратегия с участието на 1418 младежи от 61 населени места. Направена бе и междуведомствена експертна оценка на проекта.

Социалната оценка на предложените в Националната стратегия приоритети и задачи показва, че дефинираните стратегически цели се оценяват като изключително важни и се подкрепят от младите хора.

4. ЕВРОПЕЙСКА РАМКА НА ПОЛИТИКАТА ЗА МЛАДИТЕ ХОРА

Националната стратегия за младежта (2010-2020) е насочена към постигане на целите и изпълнение на мерките за развитие на младите хора в рамките на Европейския съюз, чийто пълноправен член е Република България от 1 януари 2007 г.

На основание чл. 136 и чл. 137 от Договора от Амстердам през последните години Европейският съюз предприе значителни действия, ориентирани към развитието на младите хора в Европа.

По време на Европейския съвет в Лисабон през 2000 г. Европейският съюз си постави целта да стане “най-конкурентоспособната и динамична, основана на знанието, икономика в света, способна да има стабилно икономическо развитие с повече и по-добри работни места и по-голяма социална кохезия”.

За изпълнение на Лисабонската стратегия Европейският съвет одобри специална Резолюция за социалното включване на младите хора (обн. в Официален вестник С 374/28.12.2000 г). През 2001 г. Европейската комисия публикува Бяла книга „Нов тласък за европейската младеж (COM (2001) 681), в която бяха идентифицирани четири приоритетни за младежките политики области – участие, информация,

доброволчески дейности и по-добро разбиране и познаване на проблемите на младежта.

През март 2005 г. Европейският съвет предложи Европейски пакт за младежта за подобряване на възможностите за развитие на знанията, мобилността, заетостта и социалното включване на младите европейски граждани. В областите на младежката политика като трудова заетост, социална интеграция, образование, обучение, съвместяване на професионалния и личния живот беше възприет откритият метод на координация.

Насърчаването на предприемачеството и иновациите по отношение на младите хора е част от Рамковата програма за конкурентоспособност и иновации за периода 2007—2013 г. и Европейската референтна рамка за ключовите компетентности. В Здравната стратегия на ЕС (2008—2013), утвърдена с резолюция на Съвета (2008/С 319), като приоритет се посочва здравето на децата и младите хора.

В своя Декларация от 2008 г. Европейският парламент поиска засилен многосекторен подход за предоставянето на възможности на младите хора.

На 27 април 2009 г. Европейската комисия предложи Стратегия на ЕС за инвестиране в младежта и за мобилизиране на нейния потенциал (COM (2009) 200), насочена към създаване на повече възможности за младежта в областта на образованието и трудовата заетост, подобряване на достъпа и пълноценно участие на всички млади хора в обществения живот и насърчаване на взаимната солидарност между обществото и младите хора.

На 28 ноември 2009 г. Съветът на Европейския съюз прие Резолюция (2009/С 311/01) относно обновена рамка за европейско сътрудничество по въпросите на младежта (2010-2018), която поставя следните общи цели: създаване на повече равни възможности за всички млади хора в областта на образованието и пазара на труда и насърчаване на тяхната активна гражданска позиция, социално приобщаване и солидарност.

На 1 декември 2009 г. влезе в сила Договорът от Лисабон, който снабди Европейския съюз с компетентност да предприема действия за подкрепа, координиране или допълване на действията на държавите-членки в областта на младежта с цел насърчаване участието на младите хора (чл. 2д, б. „д“ и чл. 149).

На 3 март 2010 г. Европейската комисия представи Стратегия ЕВРОПА 2020 за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж (COM(2010) 2020), чията ключова инициатива „Младеж в движение“ е насочена към подобряване постиженията на образователните системи и улесняване навлизането на млади хора на пазара на труда.

Националната стратегия за младежта (2010-2020) е съобразена с препоръките на Съвета на Европа, формулирани в: Препоръка 1437(2000) на Парламентарната асамблея за неоформалното образование; Препоръка 1585(2002) на Парламентарната

асамблея за младежки политики в Съвета на Европа; Резолюция Res(2003)7 на Комитета на министрите за политиката на Съвета на Европа в областта на младежта; , Препоръка Res(2006)1 на Комитета на министрите към държавите-членки за ролята на националните младежки съвети в развитието на младежките политики.

Със своя Декларация от 29 юли 1999 г. Народното събрание препоръча на органите на изпълнителната власт и на местното самоуправление да прилагат принципите на Европейската харта за участието на младите хора в живота на общините и регионите, приета от Конгреса на местните и регионалните власти на Съвета на Европа(ревизирана през 2003г.). Националната стратегия предлага решителни стъпки напред към ефективното прилагане на принципите на Европейската харта.

На 25 ноември 2008 г. Комитетът на министрите прие Резолюция CM/Res(2008)23 за младежката политика на Съвета на Европа, в отговор на Заключителната декларация на министрите, отговорни за младежта, приета на 8-та Конференция на Съвета на Европа /Киев, 10-11 октомври 2008г./ и на Препоръка 1844(2008) на Парламентарната асамблея за актуализиране на дневния ред на Съвета на Европа в областта на младежката политика. Очертаха се три основни приоритета за бъдещата политика и действие на Съвета на Европа в младежката област - права на човека и демокрация, съвместен живот в общества на различията и социалното включване на младите хора.

5. НАЦИОНАЛНИ ИЗМЕРЕНИЯ

Националната стратегия за младежта (2010-2020) е съобразена с Конституцията, основните закони и подзаконови нормативни актове, изследвания и национални стратегически документи: Националният доклад по стратегиите за социална закрила и социално включване на Република България, Националната стратегия за демографското развитие на Република България (2006-2020), Националната стратегия за детето (2008-2018), Здравната стратегия (2008-2013), Националната стратегия за развитие на физическото възпитание и спорта (2009-2013), Националният план за действие "Околна среда-здраве", Националният интегриран план за прилагане на Конвенцията на ООН за правата на детето (2006-2009), Националната стратегия за учене през целия живот (2008-2013), Стратегията за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства (2004-2015), Националният план за интегриране на деца със специални образователни потребности и/или хронични заболявания в системата на народната просвета, Програмата за развитие на образованието, науката и младежките политики (2009-2013), Актуализираната стратегия по заетостта (2008-2015), Рамковата програма за интегриране на ромите в българското общество (2010-2020), Националната програма за интеграция на бежанците в България, както и с одобрените от Европейската комисия оперативни програми (2007-2013) - Развитие на човешките ресурси, Административен капацитет,

Развитие на конкурентоспособността на българската икономика, Регионално развитие и с Програмата за развитие на селските райони.

Националната стратегия за младежта (2010-2020) е ориентирана към изграждане и реализиране на единна, последователна и устойчива младежка политика в България, основана на многосекторния подход, междусекторното сътрудничество и съвместното управление с младите хора на национално, регионално, областно, общинско ниво.

В първата част на стратегията са представени предизвикателствата пред развитието на младите хора в България. Втората част предлага стратегическите цели и задачи. Последната трета част на стратегията е посветена на изпълнението на стратегията – принципи, институционална среда, ресурсно и информационно обезпечаване и очаквани резултати.

Националната стратегия за младежта (2010-2020) е ориентирана към младите хора на възраст от 15 до 29 години, съобразно международните и европейските стандарти за работа с младежта.

II. АНАЛИЗ НА ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТА ПРЕД МЛАДЕЖКАТА ПОЛИТИКА В БЪЛГАРИЯ

Основна характеристика на младежката общност в България през последните 20 години е нейната динамична промяна. Хората, които се характеризират като младежи, формираха своите основни ценности в периода на преход от тоталитарна към демократична, от затворена към пазарно ориентирана система.

Като най-характерна черта сред младите се очертава стремежът към независимост и самореализация - подчертан стремеж към самостоятелни решения и индивидуален подход към живота. Изследванията показват, че докато психологическата независимост на младия човек у нас силно нараства, то много по-силна е неговата социална и икономическа зависимост от родителското семейство. През последното десетилетие активността на младите хора радикално се измести – от обществено-политическия живот към частния икономически сектор. Въпреки това, последните избори за народни представители в европейския и националния парламент показват активизиране на младежкото гражданско и електорално участие, демонстриращо воля за промяна и ясна загриженост за европейското развитие на България.

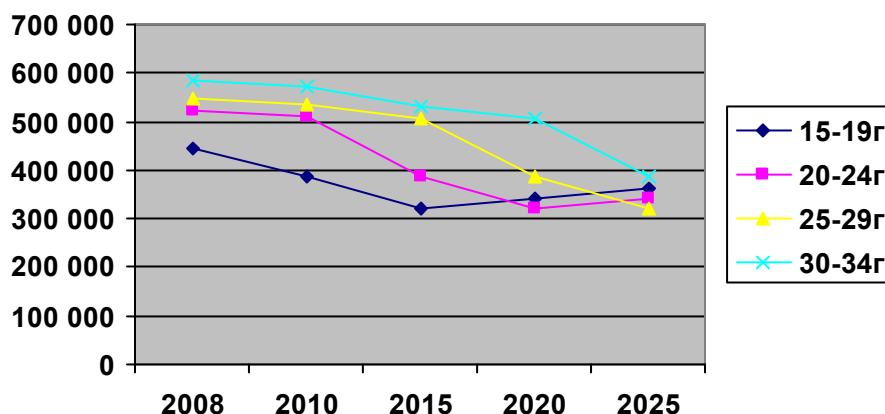
1. ДЕМОГРАФСКА ПЕРСПЕКТИВА¹

От 1989 г. насам населението на България е намаляло с над един милион души. Младите хора на възраст между 15 - 34 години са намалели с повече от 300 000 души.

Население на възраст между 15 и 34 години по пол към 31. 12. 2008 г. по данни на НСИ

Възраст	Общо		
	Общо	Мъже	Жени
БЪЛГАРИЯ	7 606 551	3 681 280	3 925 271
Общо на възраст 15 – 34	2 103 259	1 077 320	1 025 939
15 – 19	445 510	228 690	216 820
20 – 24	523 522	268 246	255 276
25 – 29	548 593	281 528	267 065
30 – 34	585 634	298 856	286 778

- Статистиката сочи, че ако днес хората на възраст 15 - 34 години са близо 2 103 259 души, през 2015 г. броят им ще бъде 1 747 648, а след още 5 години – близо 1 555 852.

- Целевата прогноза на НСИ показва, че в периода до 2020 г. броят на младите хора ще намалява, като особено рязко това ще се отрази на възрастовите групи 15-19 и 20-24 години.
- Повече от три четвърти от младите хора на възраст от 15 до 34 години живеят в градове и само една четвърт в села.
- Очертава се тенденция на най-голямо териториално движение по направлението “град-град”. Значително по-малки по брой и относителен дял са миграционните потоци по направлението “село-село”. Броят на преселилите се от селата в градовете е по-голям, отколкото в обратното направление “град - село”.
- След резкия спад на емиграционните настроения в периода 2002-2006 г., през последните години се наблюдава ново покачване на желанието за емиграция при младите хора, особено във възрастта 20-29 години. Положителното е, че се променя структурата на потенциалния емигрантски поток. Ако преди това бяха преди всичко високообразованите млади хора, то сега при тях наблюдаваме спад на емиграционните нагласи и намерения. Увеличението е при по-ниско образованите слоеве. Остава тревожният факт, че всеки осми млад човек има конкретни намерения в обозримо бъдеще да емигрира. Над една четвърт от младите хора в страната определено проявяват интерес към временна трудова миграция в чужбина – те са преди всичко сред средните специалисти и хората без трудова квалификация.

2. ФОРМАЛНО И НЕФОРМАЛНО УЧЕНЕ

- С навършването на 14 години започва периодът на юношеството, в който младата личност оформя своята идентичност, интереси и ориентация за развитие, изпитва силна необходимост от себеутвърждаване и доверие.
- Въпреки използването на подходящи традиционни и нови подходи при провеждане на образователната политика, към момента в България 14 % от учениците отпадат от системата на средното образование.
- Интересът сред младите хора към четенето на книги се срива. Сериозни книги четат едва 16% от учениците, 29% от студентите, 13% от работещите и 8% от безработните младежи у нас. Почти всеки пети млад човек изобщо не притежава книги у дома.
- Младежите, отпаднали от системата на образованието, нямат придобита степен на професионална квалификация и възможностите им за завръщане в системата на образованието са ограничени.
- Популярността и признаването на неформално обучение са ограничени.

3. МЛАДЕЖКА ЗАЕТОСТ

- Съгласно действащото законодателство в Република България на 15 години младият човек става трудоспособен, като започването на работа на по-ранна възраст е при условията на специална закрила. Насочването на политиките за развитие би подпомогнало кариерната ориентация и би облекчило включването на трудоспособните млади хора в системата на трудовата заетост.
- Сравнението на националните показатели за младежите с показателите за средното ниво в ЕС показва, че по отношение на безработицата България се доближава до средноевропейските показатели.
- От началото на финансовата и икономическа криза младежката безработица (15-24 г.) е нарастнала за целия Европейски съюз. България е с едно от ниските нива на коефициент на безработица (22.5 %) в сравнение с други членове на ЕС.¹

Движение на коефициента на младежка безработица (15-24 г.) в ЕС - %

Държава	Май2009	Март2010	Април2010	Май2010
Средно ЕС - 27	19.5	20.6	20.6	20.5

¹ По данни на Евростат за май 2010 г.

България	15.4	23.1	22.9	22.5
Чехия	15.9	19.4	19.4	19.4
Полша	19.7	23.6	23.4	23.5
Белгия	21.4	24.3	23.9	23.8
Испания	37.6	40.1	40.2	40.5
Франция	23.8	22.9	22.6	22.6
Словакия	25.6	33.9	34.6	35.1
Италия	24.6	27.6	29.1	29.2
Португалия	19.4	21.8	22.1	22.1

Източник: Евростат

- Младите хора в България са сред най-късно влизащите в пазара на труда в сравнение с другите държави от ЕС.

Най-млада възраст, на която повече от 50% участват

в пазара на труда през 2000-2007 г.

Държава	за 2000 г.	за 2007 г.
Средно ЕС - 27	20	20
България	23	22
Чехия	20	21
Полша	21	22
Унгария	22	23
Латвия	21	22
Словакия	19	21
Литва	20	20
Румъния	21	23
Германия	19	19
Австрия	19	17
Холандия	16	16
Великобритания	17	17
Дания	16	15

- В повечето случаи младите хора нямат практически и трудов опит по придобитата специалност след завършване на своето образование и трудно се включват на пазара на труда.
- Младите хора без опит са в неблагоприятно положение в условията на повишаване на предлагането на труд в контекста на световната финансова криза. Младежите с ниско образование и квалификация са сред първите, засегнати от влошените икономически условия.
- Необходимо е да се положат усилия относно плавното преминаване на младите хора от учебната скамейка към пазара на труда чрез разширяване на стажовете и практиките в реалния сектор.
- Често младите хора изпитват липса на необходимата информация за устройване на работа.
- Не е наложена все още практиката на работодателите да инвестират в обучението и квалификацията на младите работници и служители.
- Голяма част от младите хора са демотивирани от предлаганото заплащане, както и от условията на работа.
- Младите хора се превръщат в потенциален ресурс на заетостта в сивата част на икономиката. Недостатъчните професионални умения и практики в реална среда и невъзможността за професионален избор на учащите от най-ранната възраст принуждават част от завършилите училище да започнат “първата възможна работа”, най-често в сферата на услугите, търговията и обслужването, без изисквания към условията на труд.
- Все още е ниска производителността на труда и адаптивността на младите хора.

4. ИКОНОМИЧЕСКА АКТИВНОСТ И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

- Относителният дял на самонаетите сред заетите млади хора на възраст 15-24 г. е 3.4%, който е под средния за Европейския съюз и много по-нисък от този в съседна Гърция (7.8%) и Румъния (11,3%). Групата на самонаетите в България сред 25-29 годишните нараства до 5,7%, но все още е под средната за ЕС-27 (8.7%) и далеч под тази в Румъния (11,4%) и Гърция (14.9%) .
- Професионален статус на младите заети хора по възрастови групи в % за 2007 г ¹.

Държава	15-24г.			25-29г.		
	Нает	Работещ в семейството	Самонает	Нает	Работещ в семейството	Самонает

¹ По данни на Евростат, Младежта в Европа. Статистически портрет 2009, с. 117.

Средно ЕС - 27	93.3	2.7	4.0	89.8	1.6	8.7
България	94.2	2.3	3.4	93.3	1.1	5.7
Чехия	92.8	0.6	6.6	89.9	0.2	9.9
Полша	85.8	8.7	4.5	86.4	3.5	10.1
Унгария	96.4	0.8	2.7	93.4	0.5	6.1
Словакия	94.4	0.3	5.3	88.1	0.0	11.9
Румъния	60.9	27.8	11.3	77.2	11.4	11.4
Кипър	91.1	1.7	7.2	88.3	0.6	11.0
Гърция	76.1	16.2	7.8	77.8	7.3	14.9
Италия	85.2	3.4	11.4	79.6	2.0	18.5

Източник: Евростат¹ *Статистически портрет, издаден в края на 2009.*

- За близо две трети от младите българи под 30 години основните мотивиращи фактори за стартирането на самостоятелен бизнес са перспективата да спечелят пари, избягването на безработицата и желанието сами да си бъдат „началници“. Само около 50 % от тях споделят, че са водени от потребността за нови предизвикателства, за разлика от техните връстници в другите страни от ЕС, при които тя е доминиращ фактор.²
- Мнозинството млади хора у нас имат желание да развият собствен бизнес, независимо от силната конкуренция.
- Младите хора се нуждаят от подкрепа както при стартирането, така и при развиването на самостоятелен бизнес.
- Въпреки добрите практики и модели, създадени по проектите “Възпитание на младежите в предприемачески умения за създаване на конкурентоспособен малък и среден бизнес” и “Създаване и развитие на Центрове за насърчване на предприемачеството във висшите училища в България”³, предприемаческата култура сред младите хора е все още неразвита.
- Въпреки успешните добри практики и модели по проект „JOBS-Заетост чрез подкрепа на Бизнеса”⁴, проект “Насърчаване на иновационната активност на

¹ По данни на Евростат, Младежта в Европа. Статистически портрет 2009, с. 117.

² По данни на Евростат, Младежта в Европа. Статистически портрет 2009, с. 133.

³ Проектите “Възпитание на младежите в предприемачески умения за създаване на конкурентоспособен малък и среден бизнес” и “Създаване и развитие на Центрове за насърчване на предприемачеството във висшите училища в България” са реализирани от Министерството на икономиката, енергетиката и туризма.

⁴ Проект "JOBS-Заетост чрез подкрепа на бизнеса" е реализиран като съвместна инициатива на Министерството на труда и социалната политика и Програмата на ООН за развитие в партньорство с JOBS Бизнес центровете.

младите хора в България – ТЕХНОСТАРТ” и проект “Създаване на конкурентоспособни стартиращи фирми - Проект 100”¹, достъпът до информация, консултантски услуги и финансиране за стартиране и развитие на предприемачески инициативи на млади хора е все още ограничен.

5. ДОСТЪП ДО ИНФОРМАЦИЯ И УСЛУГИ

- Въпреки масовото навлизане на информационните технологии в бита и в работата, достъпът до информация на младите хора все още ограничен.
- Публичните услуги в подкрепа на младите хора все още не са с необходимото качество и не достигат до всички нуждаещи се, особено до младите роми и младежите в малките населени места. Въпреки устойчивото развитие на мрежата от Младежките информационно-консултантски центрове (МИКЦ), необходимо е подобряване капацитета им и повишаване качеството на услугите, предлагани в тях.
- Все още е нисък делът на младите българи, използващи ежедневно компютър - за групата 16-24 г. е 57% (при средно за ЕС – 73%), особено за групата 25-34 г. – 42% (при средно за ЕС – 64%).²
- Ежедневно потребяват интернет услуги по-малко от половината (49%) млади българи на възраст 16-24 г. - при средно за ЕС-66% и малко повече от една трета (36%) от младежите (25-34 г.) при средно за ЕС – 57%.³

6. ГРАЖДАНСКА АКТИВНОСТ⁴

- Младежките организации все повече не се възприемат като среда за гражданска изява на новите млади хора - преди пет години 7% от младежите са били свързани с някаква гражданска организация, докато през последните години те намаляват. Едва 2,2 % от младите са ангажирани с членство в политическа организация.
- Младите хора проявяват значителен интерес към спортните клубове и фен клубовете на професионалните отбори.

---

¹ Проект “Насърчаване на иновационната активност на младите хора в България – ТЕХНОСТАРТ” и Проект “Създаване на конкурентоспособни стартиращи фирми - Проект 100” са реализирани от Министерството на икономиката, енергетиката и туризма със съдействието на Програмата на ООН за развитие и на JOBS Бизнес центрове

² По данни на Евростат, Младежта в Европа. Статистически портрет 2009, с. 140.

³ По данни на Евростат, Младежта в Европа. Статистически портрет 2009, с. 142.

⁴ По данни на национално представителни проучвания на „Медиана” и НЦИОМ за 2009 и 2010 г..

- Напоследък много привлекателни за младите започват да стават танцовите клубове, където младежите отиват от една страна, за да спортуват, а от друга - да се забавляват и да открият среда за социално общуване.
- Младите хора предпочитат да се изявяват в неформални среди – събирания с приятели, спортни мероприятия, интернет клубове, интернет форуми и чатове.
- Делът на младежите, които не се интересуват от политика расте с всяка изминала година. Днес той е 61 %, през 2001 г. – 42 %, а през 1998 г. – 32%.
- Все още държавните и общинските органи не предлагат ефективно действащи механизми за отразяване на младежкото мнение при вземане на политически и социални решения, имащи отношение към тях.
- Мисленето сред младите хора за гражданската инициативност като „нещо безсмислено и губене на време” е сериозна заплаха за демократичните механизми в бъдеще.
- От друга страна са активни по теми, значими предимно за младите като екология и човешки права, които засягат чувството им за справедливост.
- Диалогът с младите хора на национално, регионално, областно и общинско ниво по въпроси, които ги засягат, все още не е структуриран за разлика от установените европейски модели на представителство чрез национални, регионални и местни младежки съвети.
- В периода 2003-2009 г. се наблюдава значително нарастване на държавното и общинското подпомагане за младежките организации по данни за изпълнението на републиканския и общинските бюджети, но все още не се постигат в пълнота целите, очертани в Резолюцията на Съвета на Европейския съюз, относно Обновената рамка за европейското сътрудничество по въпросите на младежта, Бялата книга на Европейската Комисия и препоръките на Съвета на Европа.

7. МЛАДЕЖКО ДОБРОВОЛЧЕСТВО

- Макар готовността на младите хора да участват в доброволчески акции да нараства, все още са ограничени възможностите за доброволчески дейности.
- Ценността на доброволчеството все още не се познава широко от младите хора.
- Неразвити са механизмите за публичното подпомагане на младежкото доброволчество като важна проява на солидарност и гражданска активност и форма за неформално учене.
- Правата на младите доброволци, особено на непълнолетните, се нуждаят от законова закрила.

8. ЗДРАВΟΣЛОВЕН НАЧИН НА ЖИВОТ

- В последните няколко години се наблюдават и тревожни тенденции, въпреки че за множество млади хора здравословният начин на живот – правилно хранене, спорт и др., се превръща във висша ценност.
- Съществуващата система на здравно образование не води в достатъчна степен до формирането на умения за справяне с житейските проблеми и до промяна на поведението за здравословен начин на живот на младите хора.
- Нарастват потребностите от развитието на по-задълбочени знания в области като сексуално и репродуктивно здраве, предпазване от полово предавани болести, превенция на вредните поведенчески рискови фактори.
- Нараства процентът на младите хора, които употребяват алкохол, особено сред младежите на възраст от 15 до 24 години. През 2010 г. 52% от младите хора на възраст 15 - 24 години употребяват алкохол. Наблюдава се увеличение с 12% спрямо 2009 г.¹.
- 31% от младите хора на възраст от 15 до 24 години пушат всекидневно. Младежите в България заемат най-високия дял на пушачите в Европа².
- Не намалява употребата на наркотици и психотропни вещества от младежи. През 2005 г. потребителите са били едва 1%, а сега са 3%. Най-често сред ползващите психоактивни вещества попадат младите на възраст от 19 до 24г. 6%.³
- През 2010 г. делът на младите употребили поне веднъж през живота си твърд наркотик леко нараства в сравнение с предходните две години – от 1,5% на 2,3%.⁴

---

¹ По данни на национално представително проучване на НЦИОМ, 2010 г.

² По данни на Младежки доклад на ЕС, 2009, с.72

³ По данни на национално представително проучване на НЦИОМ 2010 г.

⁴ По данни на национално представително проучване на НЦИОМ 2010 г.

- В сравнение с останалите европейски страни, обаче, България и средимноземноморските държави като Гърция, Кипър и Малта поддържат най-ниски нива на консумация на наркотици от млади хора¹.
- Нараства разпространението на ХИВ/СПИН и полово предаваните болести.
- Във възрастовата група 15-19 години новоткритите случаи на ХИВ/СПИН са 14%, а в групата 20-25 години те са 50%.²
- Затвърждава се тенденцията, че след напускане на училище голяма част от младите хора прекратяват заниманията си със спорт, а ежедневието им се характеризира с ниска физическата активност и недостатъчни грижи за поддържането на добра форма.

9. МЛАДИТЕ СЕМЕЙСТВА

- Расте средната възраст при сключване на първи брак.³
- Изследванията показват, че все повече млади хора не считат брака за необходимост. Ако доскоро жените в по-голяма степен се обявяваха в подкрепа на брака, то сега мнозинството и от мъжете, и от жените пренебрегват институцията на брака в еднаква степен.
- Нараства относителният дял на децата, родени извън брак, и на младите жени, които са самотни родители.
- Нараства броят на разводите в младежка възраст.
- Българските младежи (15-30 г.) продължават да живеят все по-дълго в дома на своите родители в сравнение със своите връстници в другите държави от ЕС. По данни за 2007 г. средната възраст, на която младите жени напускат, е малко преди навършване на 28 години, а за младите мъже – малко преди навършване на 32 години.⁴
- Основната причина, която българските младежи посочват за продължително съжителство с родителите си, е липсата на финансови възможности да живеят под наем или да закупят собствено жилище.⁵

---

¹ По данни на Младежки доклад на ЕС, 2009, с.77

² По данни на Евростат, Младежта в Европа. Статистически портрет 2009, с.60

³ По данни на НСИ и Евростат („Младежта в Европа. Статистически портрет 2009“).

⁴ По данни на Евростат, „Младежта в Европа. Статистически портрет 2009“, с. 29.

⁵ По данни за 2007г. на Евробарометър (Изследване #202).

- Младите хора, особено младите жени срещат трудности при съвместяване на професионалния и личния живот.
- Съчетаването на майчинството с професионалното развитие на младите жени, макар и заложено в българското законодателство, не се реализира в пълна степен поради липса на съответните нагласи у младите мъже и жени, от една страна, и на гъвкави модели за управление на човешките ресурси от работодателите, от друга.

10. СОЦИАЛНОТО ВКЛЮЧВАНЕ НА МЛАДИТЕ ХОРА

- До навършване на 18 години младежите в риск са обхванати от Закона за закрила на детето.
- През последните години законодателната практика в държави-членки на Европейския съюз (напр. Германия, Холандия, Великобритания) се ориентира към интегриране между мерките за закрила на детето и социалните услуги за младите хора с цел ефективно управление на риска от социално изключване.
- Действащата нормативна уредба позволява добри практики на работа в случай на дете в риск, съгласно които социалните услуги в специализирана институция или от резидентен тип могат да се ползват след 18-та година до навършване на 20 годишна възраст, ако младежът учи. Също така, чл. 144 от Семейния кодекс създава правна възможност за учащи се младежи да получават издръжка от своите родители до навършването на 25 години. В случаите, когато те са лишени от родителска грижа, държавата и обществото следва да предприемат мерки за закрила.
- В много от държавите-членки на ЕС специалните мерки за закрила за деца в риск могат да бъдат продължавани според потребностите и до по-голяма възраст (21г. – Малта, Полша; 22г. – Гърция, 23г. – Кипър, 24г. – Литва, Португалия; 25г. – Белгия, Германия, Словакия; 26г. – Чехия, Австрия, Словения, 27г. – Люксембург).¹
- Все още е ограничен достъпът на младите хора в риск (от 18 до 29 години) до целенасочени и качествени социални услуги в общността, особено в малките населени места.

11. МЛАДЕЖКАТА ПРЕСТЪПНОСТ

- От 14-та година възниква възможността за реализиране на наказателна отговорност по отношение на младия човек за извършени от него престъпления.
- Зачестяват случаите на противообществени и противоправни прояви сред млади хора от по-ниските възрастови групи.

---

¹ По данни на Евростат вж. „Младежта в Европа. Статистически портрет 2009”, с. 17.

- Всяка година над 17 500 млади хора (14-29 г.) биват осъждани от българските съдилища, което съставлява 57.7% от общия брой на всички осъдени лица. Осъдените правонарушители на възраст между 14 – 17 г. са 10.3%, тези между 18-24 г. са 30.1%, а между 25-29 г. са 17.3% от общия брой на осъдените лица през 2007 г. (данни на НСИ, 2008).
- Около две трети от осъжданите всяка година младежи не ходят на училище и/или нямат работа.
- Запазва се висок процентът на рецидива, особено на пенитенциарния рецидив, сред младите правонарушители.
- Статистиката през последните години показва застрашителни тенденции на нарастване броя на непълнолетните извършители на престъпления и на относителния дял на младите хора до 29 години сред затворническата популация и сред водачите на моторни превозни средства, причинили пътно транспортни произшествия.
- Много ниската степен на доверие и респект по отношение на правоохранителните и правораздавателните органи сред младите хора възпрепятства активното им участие в превенцията на престъпността.

12. МЛАДИТЕ ХОРА В МАЛКИТЕ НАСЕЛЕНИ МЕСТА И СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

- Възрастовата структура в малките населени места и селските райони е силно деформирана и не може да осигури както възпроизводството на населението, така и възпроизводството на трудовия потенциал.
- В малките населени места и селските райони са концентрирани голяма част от младежите от ромски и турски етнически произход.
- Достъпът до формално и неформално образование, професионално образование и обучение, информация и консултиране на младите хора в малките населени места и селските райони е ограничен.
- Намаляват привлекателните възможности за икономическа активност и професионална реализация на младите хора в малките населени места и селските райони.

13. УПРАВЛЕНИЕ НА МЛАДЕЖКАТА ПОЛИТИКА

- Необходимо е по-активно включване на общините в планирането и реализирането на политиките за младите хора, както и по-тясно сътрудничество между различните секторни държавни органи в планирането, изпълнението и оценката на политиките за младежта на централно и областно ниво.

- Публичното подпомагане на предлагането на качествени услуги, подкрепящи развитието на младите хора, особено услугите за свободното време, е ограничено предвид нарастващите потребности на младите хора.
- Недостатъчна е интеграцията между детската и младежката политика.
- Участието на млади хора в управлението на младежката политика на национално, регионално, областно и общинско ниво не е достатъчно ефективно.

III. ВИЗИЯ

Подобряване качеството на живот на младите хора и на условията за успех на всеки млад човек чрез устойчиви механизми за инвестиране в младежта като значим социален капитал и за мобилизиране потенциала на младите хора в развитието на България и Европейския съюз.

IV. СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ

1. НАСЪРЧАВАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКАТА АКТИВНОСТ И КАРИЕРНОТО РАЗВИТИЕ НА МЛАДИТЕ ХОРА

1.1. Стратегическа цел: Създаване на благоприятна, насърчаваща и подкрепяща среда за качествена професионална реализация на младите хора в България.

1.2. Оперативни цели

1.2.1 Оперативна цел: Разкриване на нови работни места и развитие на пазара на труда, стимулиращи включването и кариерното развитие на младите хора.

Задача 1. Подобряване на качеството на средното и висшето образование и неформалното обучение, както и насърчаване на ученето през целия живот, в съответствие с потребностите на пазара на труда чрез:

- осигуряване на чиракуване и стажуване;
- насърчаване на работодателите да осигуряват възможности за повишаване на квалификацията на млади работници и служители;
- засилване на ефективността на връзките между образователните и обучителните институции и бизнеса за улесняване на прехода от образование към заетост;
- насърчаване на изследователския интерес на учениците и студентите чрез участие в различни проекти;
- осигуряване на достъп до професионално образование и обучение на младежи в неравностойно положение - младежи със специални образователни потребности, младежи в социален риск или отпаднали от образователната система;
- улесняване на достъпа до висше образование чрез доразвиване както на механизмите на студентско подпомагане и кредитиране, така и на съществуващата система за предоставяне на студентски стипендии;
- насърчаване на сътрудничеството и възможностите за срещи между работодателите, професионалните училища, обучителните центрове и академичната общност.

Задача 2. Създаване на благоприятна среда за професионална реализация и кариерно развитие на младите български специалисти в държавната и общинска администрация чрез:

- Създаване на възможности за стажове в държавната и общинска администрация на студенти от висшите училища.

- Организиране на централизирани конкурси за младши експерти в държавната администрация като модерна практика за прозрачно и ефективно привличане на млади хора за работа в държавните институции.

Задача 3. Насърчаване на кариерното развитие на младите хора в държавната администрация. Създаване на „бърза писта“ за израстване на млади държавни служители, показали изключителни качества при изпълнение на служебните си задължения.

Задача 4. Разширяване на достъпа до услуги за професионално ориентиране, чрез което да се осигури подкрепа за младите хора за решаване на проблеми, свързани с избора на професия или професионално развитие с оглед на индивидуалните качества на личността и връзката между тези качества и възможностите за заетост чрез Оперативната програма „Развитие на човешките ресурси“ по Европейския социален фонд.

Задача 5. Стимулиране участието на работодатели, които подкрепят професионалната интеграция на младите хора и повишават производителността и адаптивността на заетите млади хора, като:

- Предлагат обучение на работното място и интегрирано обучение;
- Разработват стратегии за управление на човешките ресурси със специални мерки за младите работници и служители;
- Въвеждат нови и иновативни модели за организация на труда в предприятията;
- Насърчават и подпомагат териториалната мобилност на младите хора - наемане на хора от различни региони, стимули за работодателите, свързани с осигуряване на транспорт до работното място и др.;
- Насърчават и подпомагат професионалната мобилност на младите хора - индивидуални планове за кариера, ротация на работното място, възможности за преквалификация и др.

1.2.2 Оперативна цел: Насърчаване на икономическата активност на младите хора.

Задача 1. Подкрепа и създаване на благоприятна среда за предприятия, обвързани с осигуряване на работни места за младежи.

Задача 2. Консултиране на предприемчиви млади хора с цел развитието на собствен бизнес.

Задача 3. Насърчаване на млади хора с изключителни постижения в областта на иновациите и промотиране на техните успехи.

Задача 4. Подпомагане на млади хора със съответно образование и иновативни бизнес идеи да започнат собствен високотехнологичен бизнес, за създаване на технологични фирми.

Задача 5. Развитие на мрежа от бизнес центрове и бизнес инкубатори за предлагане на услуги за целенасочена подкрепа на млади предприемачи .

Задача 6. Подкрепа на специализирани предприятия и кооперации на младежи в риск – младежи с увреждания и други младежи в социален риск (лица на социално подпомагане, представители на уязвими етнически малцинства, лица, напускащи специализирани институции за предоставяне на социални услуги, лица, страдащи от различни зависимости, бивши затворници и други), представители на различни общности, заети в социалните предприятия, кооперациите и специализираните предприятия.

Задача 7. Популяризиране на социалното предприемачество сред младите хора.

1.2.3 Оперативна цел: Активно включване на младите хора в изграждането на пазарна икономика.

Задача 1. Разширяване на достъпа на младите хора до посреднически услуги за намиране на работа чрез информиране и консултиране относно възможностите за мотивационно и квалификационно обучение, изготвяне на индивидуални планове за действие, както и насочване към подходящи свободни работни места, включително и по програми и мерки за заетост и обучение.

Задача 2. Предоставяне на групово мотивационно обучение и индивидуален пакет от услуги за мотивиране и насърчаване на трудовата реализация на безработни и обезкуражени млади хора.

Задача 3. Осигуряване на възможности за придобиване на трудов стаж на безработни младежи, завършили основно, средно или висше образование, с цел улесняване на прехода между образование и заетост чрез средства от Оперативната програма «Развитие на човешки ресурси» по Европейския социален фонд.

Задача 4. Оборудване и адаптиране на работни места за младежи с увреждания.

Задача 5. Създаване на нови работни места в сектора на социалната икономика и насърчаване на доброволчески и общностни инициативи, генериращи заетост за младежи от уязвимите групи.

Задача 6. Подкрепа за създаване на социални предприятия, обвързани с осигуряване на работни места за младежи в риск.

1.2.4 Оперативна цел: Успешно съвместяване на професионалния и личния живот на младите хора.

Задача 1. Развитие на гъвкави форми на заетост на младите хора - споделяне на едно работно място, работа на непълно работно време, ротация на работното място, работа на плаващо работно време, насърчаване на дистанционната работа и др.

Задача 2. Създаване на условия за баланс между професионалния и личния живот.

Задача 3. Продължаване на системните политики за равнопоставеност между половете в пазара на труда, в икономическия, обществения и семейния живот.

1.3. Очаквани резултати

- Намаляване дела на преждевременно напусналите училище на 11 %.
- Увеличаване дела на младите хора със завършено висше образование на 36 %.
- Увеличаване на коефициента на заетост на младите хора на възраст 15-24 години, включително и сред младите хора с увреждания.
- Увеличаване на коефициента на заетост на младите хора на възраст 25-29 години, включително и сред младите хора с увреждания.
- Намаляване на коефициента на безработица сред младите хора на възраст 15-24 години, включително и сред младите хора с увреждания.
- Намаляване на коефициента на безработица на младите хора на възраст 25-29 години, включително и сред младите хора с увреждания.
- Увеличаване на относителния дял на самонаетите сред икономически активните млади хора на възраст 25-29 години, включително и сред младите хора с увреждания.
- Разширяване на мрежата от бизнес центрове и бизнес инкубатори, предлагащи услуги в подкрепа на млади предприемачи.
- Увеличаване на дела на успешно реализиралите се млади предприемачи.
- Увеличаване на участието на младежите в инициативите за професионално ориентиране и реализация.

2. ПОДОБРЯВАНЕ НА ДОСТЪПА ДО ИНФОРМАЦИЯ И КАЧЕСТВЕНИ УСЛУГИ

2.1. Стратегическа цел: Улесняване на достъпа до качествени услуги за специална подкрепа на пълноценното личностно и обществено развитие на младите хора в съответствие с потребностите и интересите им.

2.2. Оперативни цели

2.2.1 Оперативна цел: Формиране на информационна политика, насочена към младите хора.

Задача 1. Публично подпомагане и предлагане на качествени информационни услуги, предоставящи актуална, систематизирана и достъпна информация, удовлетворяваща широк спектър от интереси и потребности на младите хора.

Задача 2. Организиране на национални, регионални, областни и общински информационни кампании, насочени към младите хора.

Задача 3. Запознаване на младите хора с публичните институции и с правата им като част от местната общност и като граждани на Република България и на Европейския съюз.

Задача 4. Насърчаване и подкрепа за развитието на **ЕВРОДЕСК** като активна европейска информационна мрежа, която съдейства за обмена и разпространението на безплатна информация и консултирането на широк кръг млади хора, младежки работници и младежки организации.

Задача 5. Развитие на Национална информационна система за младежта.

2.2.2. Оперативна цел: Осигуряване на достъп до услуги за развитие, основани на младежката работа, индивидуалния подход и оценка на конкретните потребности и особености на младежката възраст.

Задача 1. Публично подпомагане и предлагане на консултантски услуги в подкрепа на личностното и общественото развитие на младите хора, включително и за развитие на жизнени умения.

Задача 2. Публично подпомагане и предлагане на консултантска помощ за семейно планиране и развитие на устойчиви семейни модели сред младите хора, включително и за развитие на умения за добро и отговорно родителство.

Задача 3. Публично подпомагане и предлагане на услуги за организиране на свободното време на младите хора.

Задача 4. Насърчаване и подпомагане на публично-частните партньорства и социалното предприемачество в предоставянето на услуги за развитие на младите хора.

Задача 5. Гарантиране качеството на публично подпомагани услуги за развитие за младите хора.

Задача 6. Развитие на мрежата от Младежки информационно-консултантски центрове (МИКЦ) чрез:

- подобряване капацитета на МИКЦ да продължат да обслужват своите общности;
- повишаване на качеството на услугите;
- разширяване на кръга на обслужваните от тях млади хора и на предлаганите услуги.

Задача 7. Подобряване на достъпа на младите хора до интернет и електронно съдържание в обществените библиотеки в България.

Задача 8. Разширяване на мрежата и развитие на капацитета на доставчиците на услуги за развитие на младите хора - професионални консултанти, търговски дружества, кооперации, юридически лица с нестопанска цел, читалища, културни институти, спортни организации, организации за социален туризъм, общини, бизнес центрове, бизнес инкубатори и др.

2.2.3 Оперативна цел: Стимулиране на неформалното учене сред младите хора.

Задача 1. Разширяване на възможностите за неформално учене на младите хора чрез публично подпомагане и предлагане на услуги за разширяване на знанията, опита и уменията на млади хора за приобщаването им към ценностите на гражданското общество, науката, културата, изкуството, здравословния начин на живот, безопасността на движението по пътищата и за предотвратяване на противообществените прояви.

Задача 2. Популяризиране формите на неформалното учене.

Задача 3. Разширяване на достъпа до програмата „Младежта в действие” на младите хора, особено на живеещите в малките градове и селските райони.

Задача 4. Популяризиране и насърчаване на използването на EUROPASS и YOUTHPASS от младите хора като инструменти за самооценка на знания и умения, включително до умения, придобити в неформална среда.

2.2.4 Оперативна цел: Развитие на таланта, творческите умения и културното изразяване на младите хора.

Задача 1. Подобряване на възможностите за реализация на социалните и творческите умения на младите хора съобразно техните интереси и стимулиране на инициативността, младежкото творчество и изява чрез:

- подкрепа на младите дебютанти в изкуствата и в различните културни индустрии;
- насърчаване на приноса на младежката работа за реализацията на творческите способности на младите хора.

Задача 2. Насърчаване и подпомагане на развитието на талантливите млади хора в областта на изкуството, науката, спорта чрез:

- улесняване на достъпа до нови технологии;
- подкрепа на младите таланти с интерес към хуманитарните, инженерните и точните науки.

Задача 3. Развитие на българското младежко музикално движение в съответствие с европейските стандарти.

Задача 4. Подпомагане развитието на млади български творци и участието им в европейския и световния културен обмен.

2.3 Очаквани резултати

- Разширяване на обхвата и повишаване на качеството и достъпността на услугите в подкрепа на развитието на младите хора.
- Повишаване на дела на младите хора (на възраст 15-24 години), които имат достъп до електронното съдържание в обществени библиотеки.
- Утвърждаване на европейски модели в младежката работа.
- Увеличаване на броя на изявите на млади творци.
- Повишаване на относителния дял на младите хора в науката.

3. НАСЪРЧАВАНЕ НА ЗДРАВΟΣЛОВНИЯ НАЧИН НА ЖИВОТ

3.1. Стратегическа цел: Насърчаване на здравословния начин на живот сред младите хора.

3.2. Оперативни цели

3.2.1 Оперативна цел: Превенция на факторите, създаващи риск за здравето на младите хора.

Задача 1. Насърчаване и подпомагане на сътрудничеството между младежките работници, здравните специалисти, младежките и спортните организации за утвърждаване на здравословен начин живот сред младите хора.

Задача 2. Осигуряване на ефективно прилагане сред младите хора на Насоките на ЕС за физическата дейност, особено сред младежите с увреждания.

3.2.2 Оперативна цел: Повишаване на сексуалната култура на младите хора.

Задача 1. Разработване и разпространение на здравна информация, съобразена с нуждите на младите хора чрез мобилизиране на младежките информационни мрежи.

Задача 2. Създаване и прилагане на нови форми на здравно образование в училищата, както и насърчаване на здравната просвета в читалищата, младежките средища, спортните и младежките организации, включително и чрез развитие на подхода „Връстници обучават връстници“, с цел развитие на знания, нагласи и умения за здравословен начин на живот, безопасно поведение и избягване на рискови за здравето практики.

Задача 3. Подобряване на достъпа на младите хора до подходящи за тях качествени услуги и до съвременна научна информация по въпросите на сексуалното и

репродуктивното здраве, превенция на нежелана бременност и на болести, предавани по полов път.

3.2.3 Оперативна цел: Насърчаване на физическата активност и спорта сред младите хора.

Задача 1. Създаване на възможности за обучение на младите хора по въпросите на здравето, спорта и физическата активност.

Задача 2. Реализиране на програми за стимулиране на детския и младежкия спорт и туризъм.

Задача 3. Мотивационни и информационни кампании за повишаване на спортната култура на младите хора.

3.3. Очаквани резултати

- Повишаване на броя млади хора, практикуващи спортни дейности.
- Повишено ниво на информираност и придобити умения и знания за здравословен начин на живот.
- Повишаване на активната гражданска позиция и включване на младите хора в дейности по превенцията на зависимостите.

4. ПРЕВЕНЦИЯ НА СОЦИАЛНОТО ИЗКЛЮЧВАНЕ НА МЛАДИ ХОРА В НЕРАВНОСТОЙНО ПОЛОЖЕНИЕ

4.1. Стратегическа цел: Превенция на социалното изключване на младежи в неравностойно положение – младежи в специализирани институции; младежи с увреждания; младежи, напускащи специализирани институции; младежи, страдащи от различни зависимости; бивши затворници и други групи младежи в риск.

4.2. Оперативни цели

4.2.1 Оперативна цел: Интегриране на младежката политика с мерките за закрила на децата.

Задача 1. Разработване на социални услуги (включително от типа подкрепа, придружаване, менторство), подходящи за млади хора на възраст от 18 до 25 години в риск, особено за интегрирането им с мерките за закрила на детето.

4.2.2 Оперативна цел: Осигуряване на социални услуги за младите хора в неравностойно положение.

Задача 1. Насърчаване на сътрудничеството между социалните работници, младежките работници и младежките лидери за приобщаване на младите хора в социален риск.

Задача 2. Подпомагане на социалната адаптация и повишаване на пригодността за заетост на младежите в неравностойно положение.

Задача 3. Подобряване качеството на социалните услуги за млади хора в специализираните институции и извеждането им в обществеността и осигуряване на подкрепа за тяхното пълноценно интегриране във всички области на обществения живот.

4.2.3.Оперативна цел: Ограничаване на предаването на социалното изключване между поколенията.

Задача 1. Насърчаване съпричастността на младите хора към политиките за социално включване.

4.3.Очаквани резултати

- Увеличаване на програмите за целенасочени мерки за социално подпомагане и социални услуги за младите хора на възраст от 18 до 25 години в социален риск по реда на Закона за социалното подпомагане.
- Развити социални услуги в общността (включително от типа подкрепа, придружаване, менторство), подходящи за млади хора на възраст от 18 до 25 години в риск, особено за интегрирането им с мерките за закрила на детето.
- Ориентация на социалните услуги за млади хора в специализираните институции към подготовка за извеждането и интегрирането им в общността.
- Увеличаване на младите хора, изведени от специализираните институции и ефективно интегрирани в общността.

5. РАЗВИТИЕ НА МЛАДЕЖКО ДОБРОВОЛЧЕСТВО

5.1. Стратегическа цел: развитие на доброволчеството сред младите хора като движеща сила за личностно развитие, мобилност, учене, конкурентоспособност, социално сближаване, солидарност между поколенията и формиране на гражданско самосъзнание.

5.2. Оперативни цели

5.2.1 Оперативна цел: Създаване на повече доброволчески възможности за младите хора, особено за трансгранична мобилност чрез по-пълно използване на средствата от програмата на ЕК „Младежта в действие”.

Задача 1. Присъединяване и осигуряване на прилагането на Европейската конвенция за насърчаване на транснационална дългосрочна доброволческа служба за младежи на Съвета на Европа.

Задача 2. Насърчаване и подпомагане на участието на българските младежи в международното младежко доброволчество.

5.2.2 Оперативна цел: Гарантиране правата на младите доброволци.

Задача 1. Правно регулиране на статута на младите доброволци. Закрила от възлагане на дейности, които оказват или могат да окажат вредно или опасно влияние върху тяхната психика и здраве.

Задача 2. Осигуряване на подходящо обучение и квалификация за младите доброволци, свързани с извършваните от младежите доброволчески дейности.

5.2.3 Оперативна цел: Популяризиране на доброволството.

Задача 1. Удостоверяване и признаване на обучението, опита и уменията, получени от младите хора по време на доброволческата дейност.

Задача 2. Въвеждане и поддържане на добри практики за управление на млади доброволци за набиране, обучение, стимулиране, наблюдение и оценка, както и за признание на постиженията им.

Задача 3. Въвеждане на „доброволческа книжка” като официален удостоверителен документ за обстоятелствата, свързани с доброволческата дейност на младите хора.

Задача 4. Правно регулиране на статута на доброволческите организации.

Задача 5. Установяване на стандартите за младежкото доброволчество и на публичен контрол в защита на младите доброволци.

Задача 6. Насърчаване на младежкото доброволчество от държавата и общините.

5.3 Очаквани резултати:

- Прилагане на европейските стандарти, предвидени в Европейската конвенция за насърчаване на транснационалната дългосрочна доброволческа служба.
- Увеличен брой на българските младежи, участващи в международното младежко доброволчество.
- Увеличаване на броя на доброволците в България.

- Създадени ефективни механизми, гарантиращи правата на младите доброволци.
- Признание на уменията, придобити чрез доброволството, като важна форма на неформално образование.

6. ПОВИШАВАНЕ НА ГРАЖДАНСКАТА АКТИВНОСТ

6.1. Стратегическа цел: Осигуряване на възможности за пълноценно участие на младите хора в гражданския живот и за приобщаването им към основните демократични ценности и стандарти.

6.2. Оперативни цели.

6.2.1 Оперативна цел: Насърчаване на самоорганизирането на младите хора.

Задача 1. Насърчаване и подпомагане на развитието на младежките организации от държавата, общините, бизнеса и обществото.

Задача 2. Усъвършенстване на нормативната уредба за младежките организации.

Задача 3. Признание на приноса на инициативите на неорганизираните млади хора.

Задача 4. Популяризиране и мултиплициране на добри практики на младежка гражданска активност.

Задача 5. Създаване на условия за подкрепа и реализиране на младежки кампании и младежки инициативи.

6.2.2 Оперативна цел: Насърчаване на гражданското образование и обучение.

Задача 1. Популяризиране и обучение по защита на правата на човека, особено по въпросите на правата на детето, дискриминацията, равнопоставеността между половете, трудовите права на младите хора.

Задача 2. Обучение на младежки лидери.

6.2.3 Оперативна цел: Осигуряване на ефективно представителство на интересите на младите хора във формирането, изпълнението и оценката на секторните политики на национално, регионално, областно и общинско ниво.

Задача 1. Мобилизиране на участието на младите хора в управлението на местно, областно и национално ниво и в гражданския контрол върху дейността на общинските и държавните органи, включително и чрез кампании за връщане на доверието на младите хора в администрацията.

Задача 2. Насърчаване на създаването и развитието на младежко представителство чрез:

- установяване на гаранции за демократично устройство, представителност, и публичност;
- подпомагане на младежко представителство от държавата и общините;
- осигуряване на представителство на младите хора на национално, регионално, областно и общинско ниво във взимането, изпълнението и оценката на решения, касаещи младите хора.

Задача 3. Стимулиране на участието на младите хора и техните организации в опазването, подобряването и управлението на природното богатство.

Задача 4. Организиране на кампании и инициативи по актуални теми и в изпълнение на политиките на Европейския съюз, Съвета на Европа и ООН по отношение на младите хора.

6.3. Очаквани резултати

- Увеличаване на избирателната активност на младите хора в национални, местни и европейски избори.
- Активизиране на участието на младите хора при решаване на младежките проблеми.

7. РАЗВИТИЕ НА МЛАДИТЕ ХОРА В МАЛКИТЕ НАСЕЛЕНИ МЕСТА И СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

7.1. Стратегическа цел: Създаване на привлекателна среда за развитие на младите хора в малките населени места и селските райони.

7.2. Оперативни цели.

7.2.1 Оперативна цел: Осигуряване на ефективен достъп до образование, обучение, информация и на младите хора в малките населени места и селските райони.

Задача 1. Насърчаване и подпомагане на читалищата като средища за информация, неформално обучение, културно изразяване и гражданско участие в малките населени места и селските райони.

Задача 2. Електронно приобщаване на младите хора в малките населени места и селските райони.

Задача 3. Въвеждане на мобилни форми на младежка и социална работа за младите хора от малките населени места, отдалечените и труднодостъпни райони.

7.2.2 Оперативна цел: Мобилизиране на участието на младите хора в управлението на местното развитие.

Задача 1. Насърчаване на участието на младите хора и младежките организации в местните инициативни групи.

Задача 2. Насърчаване на инициативи на младежите и техните организации в малките населени места и селските райони.

7.2.3 Оперативна цел: Повишаване на икономическата активност и създаване на възможности за професионална реализация на младите хора в малките населени места и селските райони.

Задача 1. Насърчаване на микропредприятия и малки предприятия от млади хора за повишаване на заетостта в малките населени места и селските райони.

7.3. Очаквани резултати:

- Подобряване на възможностите за професионална и социална реализация на младите хора в малките населени места и селските райони.
- Създаване на младежки зони, клубове и младежки пространства в страната.

8. РАЗВИТИЕ НА МЕЖДУКУЛТУРНИЯ И МЕЖДУНАРОДНИЯ ДИАЛОГ

8.1. Стратегическа цел: Създаване на благоприятна и насърчаваща среда за българските младежи да участват пълноценно в межкултурното и международното младежко общуване.

8.2. Оперативни цели.

8.2.1. Оперативна цел: Насърчаване на междуетническото и межкултурното опознаване, толерантност и диалог.

Задача 1. Насърчаване и подпомагане на мобилността на младите хора в Европа.

Задача 2. Насърчаване и подпомагане на опознаването на отделните етнически общности и техните култури за стимулиране на толерантност, разбирателство и взаимодействие между общностите.

8.2.2. Оперативна цел: Стимулиране и подпомагане на участието на българските младежи в международни и европейски младежки движения.

Задача 1. Популяризиране на европейското сътрудничество в младежката сфера.

Задача 2. Насърчаване и подпомагане на приобщаването на младите хора към европейското гражданство и изучаването на европейски езици и култури.

Задача 3. Изграждане на умения за работа в мултикултурна и мултинационална среда.

8.3. Очаквани резултати:

- Повишаване на активността и участието на младите хора в международните образователни програми.
- Повишаване на активността и участието на младите хора в европейски и международни проекти и инициативи.
- Повишаване на активността на младите хора по програма "Младежта в действие".

9. ПОВИШАВАНЕ НА РОЛЯТА НА МЛАДИТЕ ХОРА В ПРЕВЕНЦИЯТА НА ПРЕСТЪПНОСТТА

9.1. Стратегическа цел: Стимулиране на активното участие на младите хора в превенцията на престъпността, особено в превенция на правонарушенията, извършени от млади хора.

9.2. Оперативни цели.

9.2.1. Оперативна цел: Ангажиране на местната власт, младежките организации и медиите в превенцията на правонарушенията, извършвани от младежи.

Задача 1. Организиране на информационни и образователни кампании за превенция на правонарушенията, извършвани от млади хора.

Задача 2. Инициране на нормативни промени, чрез които да бъдат въведени ефективни мерки за превенция и въздействие по отношение на младежи правонарушители, и процедури, които гарантират техните права и се съобразяват с техните възрастови особености.

Задача 4. Разширяване и подобряване на услугите за социална реинтеграция на млади правонарушители, особено на услугите в общността.

Задача 5. Подбор и подготовка на специалисти във всички видове институции и организации за развитие на нагласите, знанията и умения за оказване на помощ и подкрепа на младежи с поведенчески проблеми и млади правонарушители.

Задача 6. Въвеждане на екипен подход и междуинституционално взаимодействие на основата на ясни помагачи цели, общ професионален език и взаимно опознаване на компетенциите, формите и средствата при работа с младежи правонарушители.

Задача 7. Насочване на спортни програми за превенция на младежката престъпност в специализираните институции за млади правонарушители, както и за ресоциализация на младежи, извършили правонарушение.

Задача 8. Организиране на програми за превенция на т. нар. прояви на „спортно хулиганство” с активното участие на младежките организации, фен клубовете и спортните организации.

Задача 9. Мобилизиране на местните общности, особено на младежките и спортните организации, в превенцията на детската и младежката престъпност и в социалната реинтеграция на правонарушителите.

9.2.2. Оперативна цел: Изграждане на доверие между младите хора и правоохранителните органи.

Задача 1. Подобряване на достъпа до правосъдие и до качествена правна помощ за младежите правонарушители.

Задача 2. Насърчаване и активно участие на младите хора, младежките лидери и младежките работници и младежките организации в превантивни програми и кампании.

9.2.3. Оперативна цел: Развитие на култура на пътна безопасност сред младите хора.

Задача 1. Организиране на програми за пътна безопасност в училищата.

Задача 2. Организиране на програми за пътна безопасност в средищата за младежко общуване.

9.3 Очаквани резултати

- Наличие на стабилни и работещи модели за превенция на младежката престъпност.
- Намаляване на броя на пътно транспортните произшествия (ПТП) с участие на млади хора.
- Намаляване на броя на правонарушенията, извършвани от млади хора.

V. ИЗПЪЛНЕНИЕ И МОНИТОРИНГ

1. ПРИНЦИПИ НА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СТРАТЕГИЯТА

Основните принципи за реализация на националната стратегия са:

- Участие на младите хора.
- Законност.
- Прозрачност.
- Отзивчивост.
- Равнопоставеност.
- Интеграция на политиките за деца и младежта.
- Многосекторен подход.
- Децентрализация на политиките за развитие на младежта.
- Координиране на националната политика за младежта с политиката за младите хора, осъществявана от и в рамките на Европейския съюз, Съвета на Европа и Организацията на Обединените Нации.

2. МОДЕРНА ИНСТИТУЦИОНАЛНА СРЕДА ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СТРАТЕГИЯТА

2.1. Ролята на Народното събрание

Народното събрание приема Годишен доклад за младежта, в който се отразяват постигнатите резултати от Национална стратегия за младежта 2010 - 2020.

С приемането на Закон за младежта ще се определят основните принципи за планирането и управлението на националната политика за развитие на младежта чрез:

- управление на националната младежка политика при ясно дефиниране на правомощията на държавните органи;
- представителство и участие на младите хора в социално-обществения живот на страната;
- насърчаване на младежкото доброволчество;
- дефиниране на понятието „младеж“;
- дефиниране на понятието „младежка организация“.

2.2. Ролята на Министерския съвет

Министерският съвет чрез приемането на Националната стратегия за младежта определя националните стратегически цели и приоритети в политиките за развитие на младежта в Република България за период от десет години.

За постигането на целите на Националната стратегия за младежта, Министерският съвет ще приема Годишен план за действие, чрез който ще се програмира и осигурява ресурсно държавната младежка политика.

Министерски съвет внася в Народното събрание съответните годишни доклади в изпълнение на националната стратегия.

2.3. Ролята на Министерството на образованието, младежта и науката

Министерството на образованието, младежта и науката:

- координира създаването и изпълнението на Националната стратегия за младежта и съответния годишен план за действие;
- координира изготвянето на Годишен доклад за младежта;
- разработва проекти на нормативни актове, свързани с младежката политика;
- взаимодейства с младежките организации при осъществяването на националната политика за младежта;
- взаимодейства с други държавни и местни органи при осъществяването на националната политика за младежта;
- разработва програми за младежки дейности;
- изпълнява функциите на национален координиращ орган по Европейската конвенция за насърчаване на транснационалната дългосрочна доброволческа служба за младежи на Съвета на Европа, след влизане в сила на конвенцията за Република България.

2.4. Ролята на Националния център "Европейски младежки програми и инициативи"

Националният център "Европейски младежки програми и инициативи" администрира програма "Младежта в действие", насърчава, консултира, организира и координира участието на български младежи и техните организации в европейски, международни и национални младежки програми, проекти и инициативи.

2.5. Многосекторен подход в политиките за развитие на младежта в България

Широкият обхват на проблемите, които засягат младите хора, налага прилагането на многосекторен подход в политиката за младежта. Политиката за младежта не може да отбележи напредък без успешното сътрудничество с други сектори. От своя страна политиките за младежта могат да допринесат за постигането на резултати в

области като образованието, трудовата заетост, равнопоставеността на половете, здравеопазването, конкурентоспособността и др.

Многосекторният подход следва да бъде развиван на национално, регионално, областно и общинско ниво чрез включване на целенасочени дейности в подкрепа на развитието на младите хора, осигуряване на ефективен принос от страна на младите хора при формулирането, изпълнението и оценката на секторните политики и координацията между тях.

2.6. Ролята на областните управители

Областните управители в съответствие с Европейската харта за участието на младите хора в живота на общините и регионите и респективно с Националната стратегия за младежта 2010-2020г. и Годишния план за действие подават в Министерството на образованието, младежта и науката информация за изпълнението на мерките, насочени към младите хора на територията на областта. По този начин се осигурява координираност, съгласуваност, отчетност, публичност и прозрачност на планирането и програмирането на политиката за младежта на територията на областта.

Областният управител може да сключва споразумения за сътрудничество с други съседни области за по-ефективно осъществяване на съвместни дейности в изпълнение на Годишния план за действие.

Областните управители работят в тясно сътрудничество с Министерството на образованието, младежта и науката и с младите хора, когато се разглеждат въпроси, свързани с младежката политика.

2.7. Ролята на общините

Активността на кметовете и общинските съвети в изпълнение на Националната стратегия за младежта ще осигури по-висока степен на отзивчивост към нуждите на младите хора и съответствие с принципите на Европейската харта за участието на младите хора в живота на общините и регионите.

Кметовете на общини осигуряват отчетност, публичност и прозрачност на общинските политики за развитие на младежта.

Общинските съвети и кметовете на общините си сътрудничат с териториалните структури на централни държавни органи и гарантират участието на младите хора при формулирането, изпълнението и отчитането на общинските политики за развитие на младежта.

2.8. Ролята на младежките организации

Младежките организации осигуряват младежко участие и представителство при формулирането и изпълнението на политиките за младежта. Младежките

организации работят в тясно сътрудничество с централните, регионални и местни органи.

2.9. Младежко представителство

В изпълнение на Препоръка Rec(2006) 1 на Комитета на министрите на Съвета на Европа към държавите-членки за ролята на националните младежки съвети в развитието на младежката политика и стандартите, установени в Европейската харта за участието на младите хора в живота на общините и регионите, приета от Конгреса на местните и регионалните власти на Съвета на Европа, представителството на интересите на младите хора във формирането, изпълнението и оценката на публичните политики може да се структурира чрез младежки съвети.

Младежките съвети координират интересите на младите хора в различни области – образование, култура, спорт, екология, здравеопазване, труд и социална политика, неформално обучение, свободно време и развитие на местните общности, чрез:

- участие във формирането, осъществяването и оценката на младежка политика;
- застъпнически кампании;
- международното младежко общуване;
- сътрудничество с общинските и държавните органи и администрация.

Необходимо е да се гарантира представителност, публичност и отчетност в дейността на младежките съвети.

3. РЕСУРСНО ОСИГУРЯВАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЯТА

3.1. Роля на младежката работа в България

Младежките работници са необходим ресурс за изпълнението на стратегията. Това са специалисти, подготвени за оказване на специална подкрепа за личностното, общественото и икономическото развитие и стимулиране на младите хора за пълноценно участие в обществото, съобразено с особеностите на младежката възраст. Те изпълняват функциите на професионални консултанти на младите хора, отговарящи на нуждите и интересите им и са достъпни в младежки, терапевтични и консултантски центрове, училища и др., като помагат, съветвайки и насочвайки младежта в решаването на различни проблеми.

Особено значима е ролята на младежките работници за оказване на специална подкрепа за личностното, общественото и икономическото развитие и овластяването на младите хора за пълноценно участие в обществото, съобразено с особеностите на младежката възраст.

За развитието на младежка работа в съответствие с Европейското портфолио на младежкия работник, препоръчано от Съвета на Европа, е необходимо:

- анализ на икономическото и социално въздействие на младежката работа.
- насърчаване на мобилността на младежките работници в страната и Европа.
- въвеждане на система чрез европейските инструменти (Europass, EKP, ECVET) за валидиране на знанията и уменията, придобити от младежките работници в рамките на различни форми на формално и неформално учение.

3.2. Финансиране на младежки дейности

- Подобряване на уменията на младежки организации, младежки групи и на доставчици на услуги за млади хора за привличане на външни финансови ресурси за разработване, финансиране и управление на проекти.
- Осигуряване на средства от държавния бюджет за младежките национални програми.
- Осигуряване на средства от общинските бюджети за младежки програми и дейности.
- Осигуряване на подкрепа за мерките за развитие на младите хора в България чрез програмата „Младежта в действие“ (2007-2013) на Европейската Комисия.
- Осигуряване на подкрепа за целенасочени дейности за младежко развитие чрез средства от фондовете на ЕС в рамките на оперативните програми – „Развитие на човешките ресурси“, „Административен капацитет“, „Развитие на конкурентноспособността на българската икономика“, „Регионално развитие“, както и чрез Програмата за развитие на селските райони.

3.3. Национална информационна система за младежта

Чрез развитието на Националната информационна система за младежта, администрирана от Министерство на образованието, младежта и науката, ще се осигурява надеждна информация за потребностите на младите хора, както и за планирането, управлението, наблюдението и оценката на политиките за младежта на национално, регионално, областно и общинско ниво.

Държавните и местни органи предоставят информацията, необходима на Министерството на образованието, младежта и науката за поддържането на системата

Националната информационна система за младежта е общодостъпна чрез интернет страницата на Министерството на образованието, младежта и науката.